

Skärpt straff för köp av sexuell tjänst

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2010/11:77 Skärpt straff för köp av sexuell tjänst. I betänkandet behandlas vidare tre motioner som väckts med anledning av propositionen och ett motionsyrkande från den allmänna motionstiden 2010.

I propositionen föreslås att straffmaximum för köp av sexuell tjänst ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Syftet med skärpningen är att skapa ytterligare utrymme för en mer nyanserad bedömning av straffvärdet vid allvarliga fall av köp av sexuell tjänst.

I propositionen redovisas också utvecklingsinsatser av olika slag som vidtagits för att bl.a. förebygga och bekämpa prostitution.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2011.

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller propositionen och avslår motionerna.

I betänkandet finns fem reservationer (S, MP, V) och ett särskilt yttrande (SD).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden	6
Skärpt straff för köp av sexuell tjänst	6
Dubbel straffbarhet	9
Målsägandestatus i brottmålsprocessen	10
Utökade insatser för att motverka köp av sexuella tjänster via Internet	13
Nationellt resurscentrum mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål	14
Arbetet inom EU mot köp av sexuella tjänster	15
Reservationer	18
1. Dubbel straffbarhet, punkt 2 (S, MP, V)	18
2. Målsägandestatus i brottmålsprocessen, punkt 3 (S, V)	18
3. Utökade insatser för att motverka köp av sexuella tjänster via Internet, punkt 4 (S, MP, V)	19
4. Nationellt resurscentrum mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål, punkt 5 (V)	20
5. Arbetet inom EU mot köp av sexuella tjänster, punkt 6 (S, MP, V)	20
Särskilt yttrande	22
Arbetet inom EU mot köp av sexuella tjänster (SD)	22
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	23
Propositionen	23
Följdmotionerna	23
Motion från allmänna motionstiden hösten 2010	24
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	25

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Skärpt straff för köp av sexuell tjänst

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken. Därmed bifaller riksdagen proposition 2010/11:77.

2. Dubbel straffbarhet

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:Ju10 yrkande 2, 2010/11:Ju11 yrkande 3 och 2010/11:Ju12 yrkande 1.

Reservation 1 (S, MP, V)

3. Målsägandestatus i brottmålsprocessen

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:Ju10 yrkande 1, 2010/11:Ju11 yrkande 1 och 2010/11:Ju323 yrkande 4.

Reservation 2 (S, V)

4. Utökade insatser för att motverka köp av sexuella tjänster via Internet

Riksdagen avslår motion 2010/11:Ju12 yrkande 2.

Reservation 3 (S, MP, V)

5. Nationellt resurscentrum mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Riksdagen avslår motion 2010/11:Ju11 yrkande 2.

Reservation 4 (V)

6. Arbetet inom EU mot köp av sexuella tjänster

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:Ju10 yrkande 3 och 2010/11:Ju11 yrkande 4.

Reservation 5 (S, MP, V)

Stockholm den 28 april 2011

På justitieutskottets vägnar

Kerstin Haglö

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kerstin Haglö (S), Johan Linander (C), Krister Hammarbergh (M), Ewa Thalén Finné (M), Christer Adelsbo (S), Helena Bouveng (M), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Patrick Reslow (M), Caroline Szyber (KD), Carl-Oskar Bohlin (M), Mattias Jonsson (S), Roger Haddad (FP), Mehmet Kaplan (MP), Marianne Berg (V) och Thoralf Alfsson (SD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 24 april 2008 att tillkalla en särskild utredare för att utvärdera tillämpningen av förbudet mot köp av sexuell tjänst och de effekter förbudet har fått. Syftet med utvärderingen var att undersöka hur bestämmelsen har fungerat i praktiken och vilka effekter förbudet haft för förekomsten av prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Sverige. I uppdraget ingick också att överväga ett eventuellt behov och lämpligheten av en skärpning av straffskalan och en gradindelning av brottet. En utgångspunkt för utredningens arbete har varit att köp av sexuell tjänst fortfarande ska vara kriminaliserat (dir. 2008:44).

Utredningen, som antog namnet Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst (i det följande utredningen), lämnade i juli 2010 betänkandet Förbud mot köp av sexuell tjänst En utvärdering 1999-2008 (SOU 2010:49). Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (Ju2010/5583/L5).

Lagrådet har granskat lagförslaget och anförde att regeringen i den fortsatta beredningen bör pröva på nytt om lagtexten bör kompletteras med exempel på försvårande omständigheter eller om gärningsbeskrivningarna i någon eller några av bestämmelserna i 6 kap. 1–10 a §§ brottsbalken bör kompletteras så att de – i stället för att höja straffskalan för köp av sexuell tjänst – täcker de straffvärda fall av köp av sexuell tjänst som avses med lagförslaget. Regeringen har gjort andra bedömningar än Lagrådet.

Med anledning av propositionen har tre motioner väckts. Vidare behandlas ett motionsyrkande från den allmänna motionstiden 2010. Förslagen i motionerna återges i *bilaga 1*.

Regeringens lagförslag finns i *bilaga 2*.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen att straffmaximum för köp av sexuell tjänst ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Syftet med skärpningen är att skapa ytterligare utrymme för en mer nyanserad bedömning av straffvärdet vid allvarliga fall av köp av sexuell tjänst.

I propositionen redovisas också utvecklingsinsatser av olika slag som vidtagits för att bl.a. förebygga och bekämpa prostitution.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2011.

Utskottets överväganden

Skärpt straff för köp av sexuell tjänst

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.

Propositionen

I propositionen föreslår regeringen att straffmaximum för brottet köp av sexuell tjänst ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Av den genomgång av praxis som utredningen redogjort för framgår att de närmare omständigheterna vid enskilda brott mot förbudet mot köp av sexuell tjänst kan variera, ibland mycket. Mot den bakgrunden är det enligt regeringen inte tillfredsställande att omständigheter som rör det enskilda brottet många gånger inte får något eller endast litet genomslag vid straffvärdebedömningen. Enligt regeringens bedömning bör därför straffvärdet vid brott mot förbudet mot köp av sexuell tjänst i större utsträckning än i dag bedömas på ett mer nyanserat sätt med beaktande av samtliga omständigheter i det enskilda fallet.

Regeringen anför vidare att förbudet mot köp av sexuell tjänst kan avse gärningar av mer allvarligt slag. Det kan t.ex. handla om att den som utför en sexuell tjänst befinner sig i en skyddslös eller annars utsatt situation, t.ex. på grund av en beroendeställning, ett psykiskt funktionshinder, märkbar alkohol- eller annan drogpåverkan eller att hon eller han är ett offer för människohandel eller annan liknande organiserad brottslighet. Även att själva det sexuella umgänget haft tvångsliknande eller förnedrande inslag nämner regeringen som exempel på omständigheter som kan vara sådana att de bör bedömas som försvårande.

Även om den nuvarande straffskalan för köp av sexuell tjänst – böter eller fängelse i högst sex månader – får anses ge ett tillräckligt utrymme för att i de flesta fall göra en nyanserad bedömning av straffvärdet, kan den enligt regeringen och i likhet med vad utredningen ansett i vissa fall framstå som otillräcklig. Enligt regeringens mening finns det i flera av de ovannämnda exemplen anledning att se allvarigare på brotten än vad som hittills varit fallet. Många gånger måste straffvärdet för dessa brott anses ligga över bötesnivån. I vissa fall kan straffvärdet dessutom vara så högt att det närmar sig nuvarande straffmaximum eller rent av bör vara högre än detta. Så kan t.ex. vara fallet i situationer där det enskilda köpet av en sexuell tjänst bär tydliga likheter med sexualbrott av mera allvarligt slag, t.ex. sexuellt tvång (6 kap. 2 § brottsbalken) eller sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning (6 kap. 3 § brottsbalken). Här kan det exempel-

vis handla om en situation där den som utför den sexuella tjänsten på grund av omständigheterna befinner sig i ett sådant underläge att hon eller han – även om några direkta hotelser inte uttalats – uppfattar situationen så att det är i det närmaste omöjligt att vägra samlag och annat sexuellt umgänge eller att i övrigt påverka situationen, vilket gärningsmannen inser och utnyttjar.

Sammanfattningsvis anser regeringen att den nuvarande straffskalan inte framstår som tillräckligt vid för att kunna bedöma straffvärden i sådana fall som anges ovan på ett tillräckligt differentierat sätt. Enligt regeringens mening finns det därför ett behov av att skapa ytterligare utrymme för att vid allvarliga fall av köp av sexuell tjänst kunna göra en mer nyanserad bedömning av straffvärdet än vad som är möjligt inom ramen för den nuvarande straffskalan. Vid en jämförelse med andra brott gör regeringen bedömningen att straffmaximum ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Därmed lämnas enligt regeringen ett tillräckligt utrymme för att även vid mer allvarliga fall av köp av sexuell tjänst ta hänsyn till omständigheter som talar i skärpande riktning.

Avslutningsvis anför regeringen att den föreslagna höjningen av straffmaximum inte är avsedd att åstadkomma någon generell höjning av straffvärdet för köp av sexuell tjänst. Påföljden kommer därför även fortsättningsvis ofta att stanna vid böter. När brottet har ett så högt straffvärde att böter inte kan anses som en tillräcklig påföljd ska påföljden bestämmas enligt bestämmelserna om val av påföljd i 30 kap. brottsbalken. I detta sammanhang ska särskilt avseende fästas vid omständigheter som talar för en icke frihetsberövande påföljd. För vuxna lagöverträdare kan det i dessa fall beroende på omständigheterna i det enskilda fallet och den tilltalades personliga förhållanden bli fråga om villkorlig dom eller skyddstillsyn.

Utskottets ställningstagande

Prostitution är en oacceptabel företeelse i vårt samhälle som medför skador både för den enskilda individen och för samhället i stort. Att förebygga och bekämpa prostitution är därför ett angeläget samhälleligt intresse. I det arbetet utgör straffbestämmelsen om förbud mot köp av sexuell tjänst ett viktigt instrument. Det finns därför enligt utskottets mening och som regeringen anför skäl att fortlöpande följa och vara uppmärksam på om lagstiftningen är ändamålsenlig och tillräcklig.

Utskottet delar regeringens bedömning att straffvärdet vid brott mot förbudet mot köp av sexuell tjänst i större utsträckning än i dag bör bedömas på ett mer nyanserat sätt med beaktande av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Vidare delar utskottet regeringens mening om att straffskalan i vissa fall kan framstå som otillräcklig.

Lagrådet har ansett att de exempel som regeringen gett på sådana fall av köp av sexuell tjänst som har ett särskilt högt straffvärde inte är övertygande. Enligt Lagrådet finns det, i den mån bestämmelserna om sexuell tvång eller sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning inte täcker närliggande sexuella handlingar begångna i samband med köp av sexuell tjänst och med ett straffvärde överstigande sex månaders fängelse, skäl att ändra gärningsbeskrivningarna i dessa bestämmelser hellre än att höja straffskalan för köp av sexuell tjänst.

Regeringen anför i propositionen att det givetvis är så att det i samband med ett köp av en sexuell tjänst kan förekomma sexuella övergrepp av sådant slag som omfattas av t.ex. straffbestämmelserna om sexuell tvång och sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning. De exempel regeringen tar upp och som Lagrådet hänvisar till tar emellertid sikte på situationer där, förutom att rekvisiten för köp av sexuell tjänst är uppfyllda, omständigheterna visserligen i delar kan sägas likna t.ex. omständigheter som typiskt sett förekommer i s.k. utnyttjande- eller beroendesituationer enligt straffbestämmelserna om sexuell tvång och sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, men där det i ett eller flera avseenden brister i förutsättningarna för att något av dessa brott ska anses vara uppfyllda. Att hellre än att höja straffskalan för köp av sexuell tjänst, ändra i gärningsbeskrivningarna för andra sexualbrott för att kunna täcka in det särskilt straffvärda i exempelvis de fall av köp av sexuell tjänst som anges här ser regeringen varken som nödvändigt eller lämpligt. En sådan ordning skulle enligt regeringen sannolikt inte bara förutsätta en större omarbetning av det befintliga regelverket i 6 kap. brottsbalken utan också till stor del kräva andra analyser och överväganden än vad som är föranledda av detta lagstiftningsärende. Regeringens uppfattning är därför att omständigheter av nu nämnt slag på sedvanligt sätt och enligt gällande straffrättsliga principer bör uppmärksammas och beaktas inom ramen för bedömningen av hur straffvärt ett köp av en sexuell tjänst är och inte genom att gärningsbeskrivningarna i någon eller några av bestämmelserna i 6 kap. 1–10 a §§ brottsbalken ändras. Utskottet delar denna bedömning.

Sammanfattningsvis anser utskottet i likhet med regeringen att den nuvarande straffskalan inte framstår som tillräckligt vid för att kunna bedöma straffvärdet i sådana fall som anges ovan på ett tillräckligt differentierat sätt. Det finns därför ett behov av att skapa ytterligare utrymme för att vid allvarliga fall av köp av sexuell tjänst kunna göra en mer nyanserad bedömning av straffvärdet än vad som är möjligt inom ramen för den nuvarande straffskalan. För att åstadkomma detta anser utskottet i likhet med regeringen att brottets straffmaximum bör höjas.

Enligt Lagrådet är det inte tillfredsställande att endast ändra straffskalan och lämna gärningsbeskrivningen i 6 kap. 11 § brottsbalken oförändrad samtidigt som det i författningskommentaren lämnas anvisningar till domstolarna att lägga större vikt än för närvarande vid vissa försvårande

omständigheter. Enligt Lagrådet är det bättre att i stället ange de försvårande omständigheterna i lagtexten om man vill få till stånd mera nyanserade bedömningar av det aktuella brottet.

Regeringen gör i denna del följande bedömning. Att direkt i lagtexten ange sådana omständigheter som bör anses som försvårande är något som regelmässigt förekommer i samband med att brott gradindelas eller för brott som redan är gradindelade. Regeringen bedömer att nackdelarna sammantaget är sådana att det inte framstår som lämpligt att införa en gradindelning av brottet. Därmed saknas också förutsättningar att på den grunden i lagtexten införa s.k. brottsinterna försvårande omständigheter. Vad där- efter gäller frågan om att trots detta, dvs. utan en samtidig gradindelning, ändå komplettera lagtexten med exempel på försvårande omständigheter på det sätt som bl.a. Lagrådet förordat, är det regeringens uppfattning att inte heller en sådan ordning framstår som lämplig. Ett sådant förfaringsätt skulle bryta mot systematiken i brottsbalken. Till det ska också läggas att den lösning som regeringen föreslår inte innebär någon ny ordning utan motsvarar vad som använts tidigare i andra lagstiftningsärenden. Sammantaget anser regeringen därför att gärningsbeskrivningen för köp av sexuell tjänst bör kvarstå oförändrad samtidigt som straffmaximum för brottet höjs.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning och anser att den föreslagna förändringen av straffskalan – en höjning av straffmaximum från sex månader till ett år – framstår som väl avvägd. Därmed lämnas enligt utskottets mening ett tillräckligt utrymme för att även vid mer allvarliga fall av köp av sexuell tjänst ta hänsyn till omständigheter som talar i skärpande riktning. Också i övrigt överensstämmer utskottet i de överväganden som regeringen gör i propositionen. Utskottet tillstyrker således propositionens lagförslag.

Dubbel straffbarhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om att kravet på dubbel straffbarhet ska avskaffas för brottet köp av sexuell tjänst.

Jämför reservation 1 (S, MP, V).

Propositionen

I propositionen behandlar regeringen frågan om att undanta brottet köp av sexuell tjänst från kravet på dubbel straffbarhet, dvs. kravet på att gärningen ska vara straffbar enligt såväl svensk lag som lagen på gärningsorten för att en svensk domstol ska kunna döma över brottet.

En förutsättning för att frågan om undantag från kravet på dubbel straffbarhet över huvud taget ska bli aktuell är att det är fråga om ett brott som är universellt tillämpligt, dvs. är ett brott mot svensk lag även när det begås utanför svenskt territorium. Regeringen gör bedömningen att straffstadgandet rimligen bör anses vara universellt tillämpligt.

Vad därefter gäller frågan om att undanta brottet köp av sexuell tjänst från kravet på dubbel straffbarhet gör regeringen bedömningen att de brott som i dag enligt svensk rätt är undantagna från kravet på dubbel straffbarhet i stor utsträckning avser brott som är straffbelagda även utomlands och kring vilka det råder en internationell samsyn. Vad däremot gäller det svenska förbudet mot köp av sexuell tjänst kan konstateras att de flesta länder inte har något sådant motsvarande förbud. Det finns inte heller någon internationell samsyn när det gäller frågan om på vilket sätt prostitution bäst bör bekämpas. Dessa omständigheter talar enligt regeringen starkt emot ett undantag från kravet på dubbel straffbarhet. Till detta ska också läggas att en lagföring av sådana brott begångna utomlands kan, beroende bl.a. på vilket land brottet är begånget i, vara förenad med svårigheter. Sammanfattningsvis anser regeringen därför, i likhet med utredningen och flertalet remissinstanser, att tillräckliga skäl saknas för att undanta brottet köp av sexuell tjänst från kravet på dubbel straffbarhet.

Motioner

I motionerna Ju10 (S) yrkande 2 och Ju11 (V) yrkande 3 begärs det att det utreds hur kravet dubbel straffbarhet ska kunna avskaffas så att svenskars köp av sexuella tjänster utomlands blir straffbara. I motion Ju12 (MP) yrkande 1 begärs att kravet på dubbel straffbarhet ska avskaffas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att det saknas tillräckliga skäl att undanta brottet köp av sexuell tjänst från kravet på dubbel straffbarhet. Motionerna Ju10 yrkande 2, Ju11 yrkande 3 och Ju12 yrkande 1 bör därför avslås.

Målsägandestatus i brottmålsprocessen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om rätt till skadestånd och brottsofferersättning vid köp av sexuell tjänst.

Jämför reservation 2 (S, V).

Propositionen

Frågan om den som utför en sexuell tjänst bör anses vara målsägande eller vittne i ett mål om brott mot förbudet mot köp av sexuell tjänst behandlas i propositionen. Något förslag till lagändring lämnas inte i denna del.

Köp av sexuell tjänst kan utgöra såväl ett brott mot person som ett brott mot allmän ordning. Därmed kan den som utfört en sexuell tjänst vara att anse som målsägande i ett mål om brott mot förbudet mot köp av sexuell tjänst. Avgörande för om så är fallet är enligt 20 kap. 8 § fjärde stycket rättegångsbalken om brottet begåtts mot den personen eller om hon eller han blivit förnärad eller lidit skada av brottet (se SOU 2010:49 s. 247 f.). En prövning utifrån dessa förutsättningar kan vara besvärlig. Regeringen anför att problematiken emellertid inte är unik för brott mot förbudet mot köp av sexuell tjänst utan uppkommer även vid andra brottstyper, t.ex. koppleri. Eftersom definitionen av målsägandebegreppet i 20 kap. 8 § fjärde stycket rättegångsbalken gäller för alla brottstyper skulle en ändring av begreppet vid köp av sexuell tjänst kräva en allmän översyn av denna bestämmelse. Någon sådan översyn är dock enligt regeringens uppfattning inte påkallad och inte heller möjlig inom ramen för detta lagstiftningsärende. Regeringen anför att den därmed delar utredningens bedömning att frågan om en person som utfört en sexuell tjänst har ställning som målsägande eller vittne vid köp av sexuell tjänst måste prövas och avgöras i varje enskilt fall. Regeringen finner därför inte skäl att göra några ändringar när det gäller frågor om målsägande och vittnen.

Bakgrund

En person som utnyttjas i prostitution kan vara att anse som målsägande, men frågan måste alltså avgöras i varje enskilt fall.

En ställning som målsägande är inte i sig nödvändig för att kunna föra talan om skadestånd eller ens för att få denna talan handlagd enligt 22 kap. rättegångsbalken i förening med ett åtal för brottet. Åklagaren är dock enligt 22 kap. 2 § skyldig att föra talan endast för en målsägande och för den till vilken målsäganden överlätit sitt anspråk. (Se Fitger, Rättegångsbalken [1 nov. 2008 Zeteo] kommentaren till 20 kap. 8 §).

Den som har skadats till följd av ett brott kan kräva skadestånd av gärningsmannen. När en domstol dömer någon att betala skadestånd till ett brottsoffer ska Kronofogdemyndigheten underrättas. Myndigheten är därefter skyldig att fråga målsäganden om denne vill att skadeståndet ska drivas in. Om så är fallet ska myndigheten hjälpa målsäganden med ansökan om verkställighet och sedan undersöka om den dömde har några tillgångar att betala skadeståndet med. Vid sidan av detta finns även vissa möjligheter att få s.k. brottsskadeersättning av statsmedel. Förutsättningarna för utbetalning av brottsskadeersättning anges i brottsskadelagen

(1978:413). Frågor om sådan ersättning prövas av Brottsoffermyndigheten. Om brottskadeersättning betalas ut, inträder staten i den skadelidandes rätt till skadestånd.

Regeringen har tillsatt en särskild utredare med uppdrag att företa en bred översyn av brottskadelagen (dir. 2010:84). I uppdraget ingår att överväga om det finns skäl att begränsa Brottsoffermyndighetens möjligheter att göra självständiga skadeståndsrättsliga bedömningar. Utredaren ska även ta ställning till om det finns skäl att utvidga rätten till brottskadeersättning för kränkning till vissa kvalificerade ärekränkingsbrott. Vidare ska 2006 års reform om brottskadeersättningen för barn som bevitnat våld mot närstående utvärderas. Utredaren ska också överväga om det finns skäl att lindra de krav som ställs på brottsoffret att på egen hand kräva betalning av den skadeståndsskyldige, t.ex. genom att det primära ansvaret för att kräva in utdömda brottskadestånd läggs på staten. Även författningsregleringen av regressverksamhet ska ses över, liksom beloppsgränserna i brottskadelagen. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2012.

Motioner

I motion Ju10 (S) yrkande 1 begärs det att regeringen ska utreda skadestandsfrågan när det gäller personer som utnyttjas i prostitution och återkomma till riksdagen med ett förslag som skapar bättre förutsättningar för skadestånd än i dag. I motion Ju11 (V) yrkande 1 anförs det att en utredning bör tillsättas som ser över möjligheten för den som utnyttjas i prostitution att få brottskadeersättning och skadestånd vid en dom eller ett strafföreläggande för köp av sexuell tjänst eller koppleri. I motion Ju323 (S) yrkande 4 anförs det att alla offer för sexköp bör ges rätt till brottsofferersättning.

Utskottets ställningstagande

Regeringen gör i propositionen bedömningen att frågan om den som utnyttjas för prostitution kan vara att anse som målsägande får prövas och avgöras i varje enskilt fall. Utskottet delar regeringens bedömning i denna fråga och anser inte att någon allmän översyn av 20 kap. 8 § fjärde stycket brottsbalken är nödvändig. Utskottet vill dock i detta sammanhang erinra om att möjligheten att föra talan om skadestånd inte nödvändigtvis är begränsad till den som har ställning som målsägande. Också frågan om den som utnyttjas för prostitution ska ha rätt till brottskadeersättning får prövas i varje enskilt fall. Utskottet noterar avslutningsvis att bestämmelserna om brottskadarsättning är föremål för översyn.

Med hänvisning till det anförda bör motionerna Ju10 yrkande 1, Ju11 yrkande 1 och Ju323 yrkande 4 avslås.

Utökade insatser för att motverka köp av sexuella tjänster via Internet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion om utökade insatser för att motverka köp av sexuella tjänster via Internet.

Jämför reservation 3 (S, MP, V).

Propositionen

Regeringen anför i propositionen att den bedömer att ett fortsatt och uthålligt socialt arbete är angeläget för att nå framgång med att förebygga och bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål. I sammanhanget anför regeringen att det sociala arbetet sedan länge utgör ett viktigt led i arbetet med att förebygga och bekämpa prostitution. I samband med att förbudet mot köp av sexuell tjänst infördes framhölls också att en kriminalisering inte kan utgöra annat än ett komplement i arbetet med att minska prostitutionen och inte på något vis kan ersätta de sociala insatserna. Detta gäller givetvis än i dag. Enligt regeringens mening måste det sociala arbetet utgå från de utsattas behov och situation och även syfta till att verka förebyggande, både med avseende på dem som riskerar att hamna i prostitution och dem som köper eller skulle kunna tänka sig att köpa sexuella tjänster. Ett tydligt fokus på barns och ungdomars behov av särskilda insatser måste finnas.

Av propositionen framgår det bl.a. att Ungdomsstyrelsen har haft i uppdrag att – i samråd med Medierådet och Myndigheten för skolutveckling, numera Skolverket – utarbeta ett metodmaterial om sexuell exploatering av barn och ungdomar genom interaktiva medier att användas av lärare i grundskolans högre årskurser och i gymnasiet samt av andra aktörer som arbetar med ungdomar. Uppdraget har nyligen avrapporterats till regeringen. I december 2010 beslutade regeringen att ge Ungdomsstyrelsen ett fortsatt uppdrag att genomföra utbildningsinsatser i syfte att förebygga att ungdomar blir utsatta för sexuell exploatering via Internet och andra interaktiva medier. Uppdraget ska redovisas senast i februari 2012.

Vidare har Brottsoffermyndigheten haft i uppdrag att under 2009 och 2010 fördela medel till forskning för att öka kunskapen om prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Under 2009 delades medel ut till sex projekt för studier bl.a. om Internetprostitution och om kvinnors erfarenheter och upplevelser av prostitution i skilda kontexter.

Motion

I motion Ju12 (MP) yrkande 2 anfördes det att det finns ett behov av konkreta förslag till åtgärder för att motverka köp av sexuella tjänster via Internet. Det skulle enligt motionärerna kunna handla om åtgärder för att

få Internetleverantörer m.fl. att inrätta frivilliga övervakningsorgan på Internet över prostitution, särskilt av barn och unga, för att fokusera polisens arbete på att bekämpa prostitution via Internet eller för att tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting se vilket stöd kommunernas socialtjänst m.fl. behöver för att förbättra sin uppsökande verksamhet.

Bakgrund

Från Justitiedepartementet har inhämtats att polisen som en integrerad del av sitt arbete mot prostitution och människohandel tar del av information på Internet som bl.a. rör köp av sexuella tjänster. Av Lägesrapport 11 Människohandel för sexuella och andra ändamål 2009 (RPS Rapport 2010:5) framgår (s. 13) att Rikskriminalpolisens IT-brottssektion biträtt polismyndigheterna i flera utredningar där annonser med kvinnor och flickor publicerats på Internet för försäljning av sexuella tjänster.

Utskottets ställningstagande

Det pågår ett omfattande arbete på det sociala området som bl.a. innefattar utbildningsinsatser för att förebygga att ungdomar blir utsatta för sexuell exploatering via Internet. Detta arbete är enligt utskottets mening viktigt. Utskottet ser även positivt på det arbete som utförs av polisen med anknytning till försäljning och köp av sexuella tjänster via Internet. Frågan om att inrätta frivilliga övervakningsorgan över prostitution på Internet, särskilt vad gäller barn och unga, är intressant. Samtidigt vill utskottet framhålla att publiceringar på Internet omfattas av det starka skydd för yttrande- och informationsfriheten som svenska grundlagar ger (jfr ytr. 2008/09:KU7y s. 16). Något tillkännagivande till regeringen med anledning av motion Ju12 yrkande 2 är inte nödvändigt. Motionsyrkandet bör avslås.

Nationellt resurscentrum mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att inrätta ett nationellt resurscentrum mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Jämför reservation 4 (V).

Propositionen

Regeringen bedömer att en ökad och stärkt nationell samordning och samverkan är strategiskt viktigt för det fortsatta arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Enligt regeringen saknas det dock för närvarande anledning att vidta åtgärder för att, som utredningen föreslagit, inrätta ett nationellt centrum mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Regeringen hänvisar här till Socialstyrelsens uppdrag att följa och samla kunskap på området, till Rikspolisstyrelsens mandat att vara nationell rapportör i frågor som rör människohandel samt till att Länsstyrelsen i Stockholms län har fått ett fortsatt uppdrag att nationellt samordna myndigheternas arbete mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål och verka för en stärkt samverkan på området. För uppdraget, som omfattar perioden 2011–2014, har länsstyrelsen fått totalt 26 miljoner kronor. Vidare hänvisar regeringen till att Brottsförebyggande rådet i november 2011 ska slutredovisa sin samlade uppföljning och utvärdering av handlingsplanen mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Motion

I motion Ju11 (V) yrkande 2 anförs det att regeringen bör återkomma med ett förslag om att inrätta ett nationellt resurscentrum mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att en ökad och stärkt nationell samordning och samverkan är strategiskt viktigt för det fortsatta arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Mot bakgrund av de uppdrag som redan finns i dag delar utskottet regeringens uppfattning att det för närvarande saknas anledning att vidta åtgärder för att inrätta ett nationellt centrum mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Motion Ju11 yrkande 2 bör därför avslås.

Arbetet inom EU mot köp av sexuella tjänster

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår två motionsyrkanden om att Sverige inom EU ska verka för att den svenska lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster lyfts fram som en modell för att minska prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Jämför reservation 5 (S, MP, V).

Motioner

I motionerna Ju10 (S) yrkande 3 och Ju11 (V) yrkande 4 begärs det att Sverige inom EU ska verka för att den svenska lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster lyfts fram som en modell för att minska prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet tidigare uttryckt (bet. 2008/09:JuU4 s. 10) är människohandel en allvarlig kränkning av den enskilda individens människovärde och rätt att få bestämma över sitt liv och sin kropp. Prostitution och människohandel för sexuella ändamål är ett allvarligt hinder för social jämlikhet och jämställdhet mellan könen och för de utsattas möjlighet att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Utskottet vidhåller även sin uppfattning att insatser för att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål måste präglas av internationell samverkan. Det är därför med tillfredsställelse som utskottet noterar att direktivet om förebyggande och bekämpande av människohandel samt skydd av offer har antagits i EU. Direktivet syftar till att skapa ett mer sammanhållet synsätt i kampen mot människohandel för att i ökad utsträckning förebygga och lagföra människohandelsbrott samt skydda brottsoffrens rättigheter. Direktivet innehåller bestämmelser bl.a. om en utvidgad kriminalisering av människohandel, kriminalisering av anstiftan av, medhjälp och försök till sådant brott, skärpta lägsta maximistraff och försvårande omständigheter, ansvar och sanktioner för juridiska personer, att i vissa fall inte åtala eller straffa människohandelsoffer för brott som de tvingas begå. Vidare finns regler om utredning och lagföring, inklusive preskription, utvidgad jurisdiktion, undantag från kravet på dubbel straffbarhet, hjälp och stöd till samt skydd av brottsoffer, krav på övervägande av kriminalisering av att använda tjänster från människohandelsoffer samt om inrättande av nationella rapportörer.

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden som de som nu är aktuella (bet. 2008/09:JuU4, 2009/10:JuU33 och 2010/11:JuU8). I betänkande 2008/09:JuU4 hade även utrikesutskottet yttrat sig och då understrukit vikten av att Sveriges sexköpslag även i fortsättningen skulle tas upp i relevanta kontakter. Utrikesutskottet hänvisade även till det uppdrag som regeringen lämnat till Svenska institutet med anledning av Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (skr. 2007/08:167). Uppdraget innebar att vidareutveckla och ta fram besöksprogram för utländska nyckelaktörer som vill studera arbetet i Sverige med att förebygga och bekämpa prostitution och handel med människor för sexuella ändamål. Svenska institutet skulle inom ramen för uppdraget också kunna genomföra informationsaktiviteter och presentationer i utlandet.

Svenska institutets uppdrag slutredovisades den 30 mars 2011. Av redovisningen framgår att uppdraget i stor utsträckning har realiserats genom seminarier, konferenser och möten där svenska nyckelaktörer presenterat

bakomliggande perspektiv, initiativ och faktiska metoder inom det svenska arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Verksamheter har genomförts både i Sverige och utomlands. Av dessa kan särskilt nämnas ett utbildningsseminarium för diplomater och konsulär personal i Bryssel i november 2009. Aktiviteten hölls i Sveriges permanenta EU-representations lokaler i Bryssel och kan ses som ett strategiskt initiativ för att föra ut information om det svenska exemplet i samband med Sveriges ordförandeskap i EU. Vidare har en skrift tagits fram om den svenska synen på människohandel och prostitution som finns tillgänglig på engelska, ryska, spanska och turkiska. Dessutom har fyra kortfilmer producerats.

Kampen mot människohandel var en högt prioriterad fråga under det svenska EU-ordförandeskapet andra halvåret 2009. Det nu antagna direktivet om förebyggande och bekämpande av människohandel samt skydd av offer bygger till största delen på förhandlingsresultatet beträffande det förslag till rambeslut som förhandlades under det svenska EU-ordförandeskapet och som det nåddes en bred samsyn om vid rådet (rättsliga och inrikes frågor) i december 2009. Frågan om människohandel för sexuella ändamål behandlades även på den ordförandekonferens den 11–12 oktober 2009 som riksdagens justitieutskott stod värd för. Utöver detta arrangerade den svenska regeringen en konferens den 19–20 oktober 2009 i Bryssel om utvecklingen av EU:s arbete mot människohandel med fokus på relationerna och samarbetet med ursprungsländer för människohandel och länder varigenom människohandeln passerar. I dessa sammanhang togs också frågan upp om betydelsen av att minska efterfrågan på köp av sexuella tjänster för att stävja sexköp och människohandel.

Utskottet ser positivt på det arbete som bedrivs på uppdrag av regeringen såväl nationellt som internationellt. Mot bakgrund av det anförda anser inte utskottet att något initiativ är nödvändigt med anledning av motionsyrkandena. Motionerna Ju10 yrkande 3 och Ju11 yrkande 4 bör därför avslås.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. **Dubbel straffbarhet, punkt 2 (S, MP, V)**

av Kerstin Haglö (S), Christer Adelsbo (S), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Mattias Jonsson (S), Mehmet Kaplan (MP) och Marianne Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:Ju10 yrkande 2 och 2010/11:Ju11 yrkande 3 och bifaller delvis motion 2010/11:Ju12 yrkande 1.

Ställningstagande

Prostitution är ett allvarligt samhällsproblem som skadar både de individer som utnyttjas och samhället i stort. När lagstiftningen mot sexköp nu skärps i Sverige och vi därmed ytterligare understryker allvaret i dessa handlingar måste man beakta att sexköp i dag görs av ett stort antal svenskar i utlandet. Det är enligt vår mening inte acceptabelt att det kan ske utan möjlighet till lagföring här i Sverige. Vi anser därför att kravet på dubbel straffbarhet bör tas bort när det gäller sexköp. Detta har gjorts i Norge. Det finns ingen anledning att Sverige inte också skulle kunna göra det. Regeringen bör därför se över på vilket sätt kravet på dubbel straffbarhet för sexköp kan tas bort och återkomma med ett förslag om detta till riksdagen.

2. **Målsägandestatus i brottmålsprocessen, punkt 3 (S, V)**

av Kerstin Haglö (S), Christer Adelsbo (S), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Mattias Jonsson (S) och Marianne Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:Ju10 yrkande 1 och 2010/11:Ju11 yrkande 1 och bifaller delvis motion 2010/11:Ju323 yrkande 4.

Ställningstagande

Vi anser att det måste bli tydligare att den som utfört en sexuell tjänst kan betraktas som målsägande i ett mål om köp av sexuell tjänst och få skadestånd. Skadestånd bör vidare bli regel om det finns försvårande omständigheter, exempelvis om personen har befunnit sig i en skyddslös eller annars utsatt situation, har blivit utnyttjad av andra, eller har utsatts för tvångsliknande eller förnedrande inslag. Frågan om den som utnyttjas i prostitution ska ha rätt till skadestånd och brottsskadeersättning då sexköparen fälls för brott mot sexköpslagen bör enligt vår mening utredas. Utredningen bör även se över den prostituerades möjlighet till skadestånd från eventuella kopplare.

3. Utökade insatser för att motverka köp av sexuella tjänster via Internet, punkt 4 (S, MP, V)

av Kerstin Haglö (S), Christer Adelsbo (S), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Mattias Jonsson (S), Mehmet Kaplan (MP) och Marianne Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:Ju12 yrkande 2.

Ställningstagande

Ett flertal utredningar har under senare tid visat att prostitutionen har ”flyttat inomhus” och nu i allt högre grad förmedlas via Internet. Några konkreta förslag har dock inte kommit från regeringen. Enligt vår mening skulle det kunna handla om åtgärder för att få Internetleverantörer m.fl. att inrätta frivilliga övervakningsorgan på Internet över prostitution, särskilt av barn och unga, för att fokusera polisens arbete på att bekämpa prostitution via Internet eller för att tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting se vilket stöd kommunernas socialtjänst m.fl. behöver för att förbättra sin uppsökande verksamhet.

4. Nationellt resurscentrum mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål, punkt 5 (V)

av Marianne Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:Ju11 yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att ett nationellt resurscentrum mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål bör inrättas. Ett sådant ska ha i uppgift att ta emot och stötta de människor som söker vägar ut ur prostitutionen. Det ska ha specialistkompetens på området och även arbeta med kunskapsspridning och information gentemot myndigheter och yrkesgrupper som möter människor i prostitution. En förebild för hur centret skulle kunna fungera är Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK). NCK är ett nationellt kunskaps- och resurscentrum som arbetar med frågor om mäns våld mot kvinnor. Där finns dels en patientmottagning som erbjuder behandling för kvinnor som utsatts för fysiska, psykiska eller sexuella övergrepp, dels en nationell stödtelefon, kvinnofridslinjen, dit kvinnor som utsatts för hot och våld kan ringa dygnet runt. I NCK:s uppdrag från regeringen ingår även att arbeta med metodutveckling, information, utbildning, kunskapssammanställning och forskning. Ett nationellt resurscentrum mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål skulle även kunna samordna regionala insatser. Regeringen bör återkomma med ett förslag om att inrätta ett sådant nationellt resurscentrum.

5. Arbetet inom EU mot köp av sexuella tjänster, punkt 6 (S, MP, V)

av Kerstin Haglö (S), Christer Adelsbo (S), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Mattias Jonsson (S), Mehmet Kaplan (MP) och Marianne Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:Ju10 yrkande 3 och 2010/11:Ju11 yrkande 4.

Ställningstagande

Sverige har i många år varit ett föregångsland för att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Grunden för detta arbete ligger i att påverka mäns attityder och en fortsatt strävan mot ökad jämställdhet. Förbudet mot sexköp, menar vi, har även en normerande verkan, och stödet för förbudet är starkt. En viktig grund för att kunna bekämpa människohandel för sexuella ändamål är att bekämpa prostitution. Om efterfrågan på köp av sexuella tjänster bekämpas, minskar också människohandeln. Detta samband måste tydliggöras och erkännas.

Utvärderingen av sexköpslagen (SOU 2010:49) visar att förbudet mot köp av sexuell tjänst har haft avsedd effekt och utgör ett viktigt instrument för att förebygga och bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Vi anser att regeringen under EU-ordförandeskapet på ett betydligt mer aktivt sätt kunde ha tagit upp frågan om kriminalisering av sexköp. Efter den svenska utvärderingen av sexköpslagen finns det än större anledning för regeringen att inom EU tydliggöra det starka sambandet mellan prostitution och människohandel och föra fram den svenska sexköpslagen som ett föredöme, både när det gäller att minska prostitution och som ett verktyg för att komma åt människohandel för sexuella ändamål.

Särskilt yttrande

Arbetet inom EU mot köp av sexuella tjänster (SD)

Thoralf Alfsson (SD) anför:

I likhet med utskottsmajoriteten anser jag att det är viktigt att förebygga och bekämpa människohandel även genom internationell samverkan. Sverigedemokraterna välkomnar däremot inte att detta regleras genom ett överstatligt direktiv utan hade hellre sett att det sker på bilateral basis.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2010/11:77 Skärpt straff för köp av sexuell tjänst:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.

Följdmotionerna

2010/11:Ju10 av Kerstin Haglö m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skadestånd vid sexköp.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta bort kravet på dubbel straffbarhet vid sexköp.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i EU-samarbetet bör lyfta fram den svenska lagstiftningen om köp av sexuella tjänster som en modell för att minska prostitution och människohandel.

2010/11:Ju11 av Lena Olsson m.fl. (V):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ser över möjligheten för den som utnyttjas i prostitution att få brottskadeersättning och skadestånd vid en dom eller ett strafföreläggande för köp av sexuell tjänst eller koppleri.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på inrättande av ett nationellt resurscentrum mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över frågan om att ta bort kravet på dubbel straffbarhet för köp av sexuella tjänster utomlands.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i EU bör driva frågan om att informera om och sprida den svenska lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster som en modell för att minska prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

2010/11:Ju12 av Gunvor G Ericson m.fl. (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa kravet på dubbel straffbarhet för brottet köp av sexuell tjänst.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av utökade insatser för att motverka köp av sexuella tjänster via Internet.

Motion från allmänna motionstiden hösten 2010*2010/11:Ju323 av Carina Hägg m.fl. (S):*

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla offer för sexköp ska ha rätt till brotts-offerersättning.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 11 § brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.11 §¹

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för köp av sexuell tjänst till böter eller fängelse i högst *sex månader*.

Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för köp av sexuell tjänst till böter eller fängelse i högst *ett år*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2011.

¹ Senaste lydelse 2005:90.